

Rozvojové země

© Libor Žídek, 2006

OBSAH PŘEDNÁŠKY:

1. RZ obecně
2. politický vývoj
3. ekonomický vývoj
4. milníky
5. cesty k překonání zaostalosti

1. Obecně

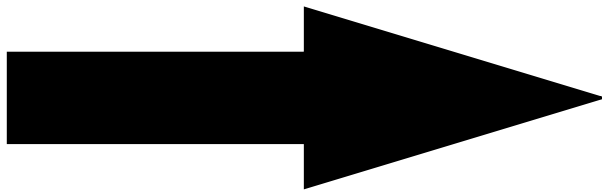
- většina vznik po WW2 - charakteristický rys **zaostalost**
- v LR RZ jako celek **zaostávání** za vyspělými (dle HDP/os)
  - **ALE velké rozdíly** mezi zeměmi
  - + dle HDI od 50. let dohánění
- vývoj většinou s **problémy**
  - RZ viní západ
  - západ viní vnitřní problémy RZ

označování

- 60s rozvinuté a málo rozvinuté (developed x underdeveloped)
- 70s třetí svět = nezařazenost $\Rightarrow$ první svět + CPE
- 80s vyspělé a méně vyspělé (developed x less developed)
- dnes nově industrializované + vznikající trhy (emerging markets)

Definice RZ

- **různé koncepty**
- **užší** = původní - *každá kolonie, polokolonie nebo závislá země, která získala nezávislost se stal RZ*
- **širší** - *dle HDP na obyvatele* ale různě ^(H)

nelogické →
charakteristické rysy

Příklad srovnání užší a širší koncepce RZ

Užší koncepce (UNCTAD)

Rozvojové země:

země Afriky, Ameriky, Asie, Evropy a Oceánie včetně Kuby, Malty, dřívější Jugoslávie

Rozvinuté tržní ekonomiky:

země OECD bez Turecka a Mexika včetně Gibraltaru, Faerských ostrovů, Islandu, Izraele, Jižní Afriky

Země východní Evropy:

evropské transformující se ekonomiky

Socialistické země Asie:

Čína, Severní Korea, Mongolsko, Vietnam

Širší koncepce (Světová banka)

Rozvojové země:

země s nízkým a středním důchodem (HDP/ob od 695 do 8 625 USD) včetně transformujících ekonomik

Země s vysokým důchodem:

se člení na **dvě skupiny**, tj. **země OECD** bez Turecka a Mexika a **ostatní nečlenské země** Evropy (např. Kypr, Grónsko, Island), Asie (Singapur, Hongkong, Brunej aj.), středního východu (Izrael, Kuvajt, Katar, Spojené arabské emiráty) a Ameriky (Bahamy, Bermudy, Panenské ostrovy atd.)

Charakteristické rysy RZ

- nízký **HDP na osobu**
- vysoké **přírůstky obyvatel** (H)
- vysoké procento **chudých**
- **nerovnoměrné rozdělování** důchodu
- struktura ekonomiky (vysoký podíl **zemědělství**)
- **malý podíl obchodu** na HDP
- vysoká **nezaměstnanost**
- výrazná **tržní selhání** a pokřivení
- nízký **lidský kapitál** (kvalita LF)
- málo **kapitálu** + zaostalá technologie + nízká produktivita práce

Některé demografické ukazatele v roce 1992

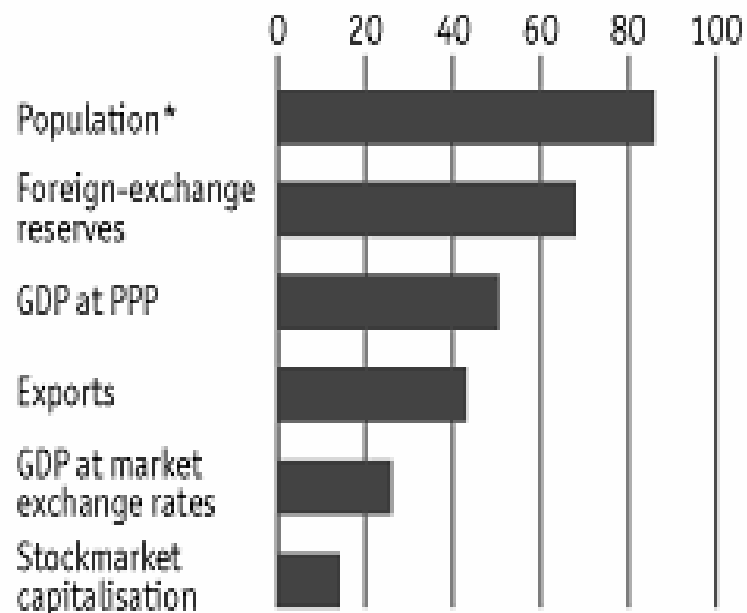
Země	Růst populace 1985 - 93 (p.a.)	očekávaná délka života	počet dětí připadající na jednu ženu	dětská úmrtnost na 1000 narozených dětí
Afghánistán	2,5	43	6,9	162
Rakousko	0,7	77	1,6	7
Bulharsko	-0,8	71	1,5	16
Ghana	3,2	56	6,1	81
Maďarsko	-0,5	69	1,8	15
Itálie	0,2	77	1,3	15
Malajsie	2,4	71	3,5	14
Niger	3,2	46	7,4	123
Polsko	0,4	70	1,9	14
Saudská Arábie	4,4	69	6,4	28
Švédsko	0,6	78	2,1	5
Turecko	2,1	67	3,4	54
V.B.	0,3	76	1,8	7

The young pretenders

1

Emerging economies as % of world total, 2005

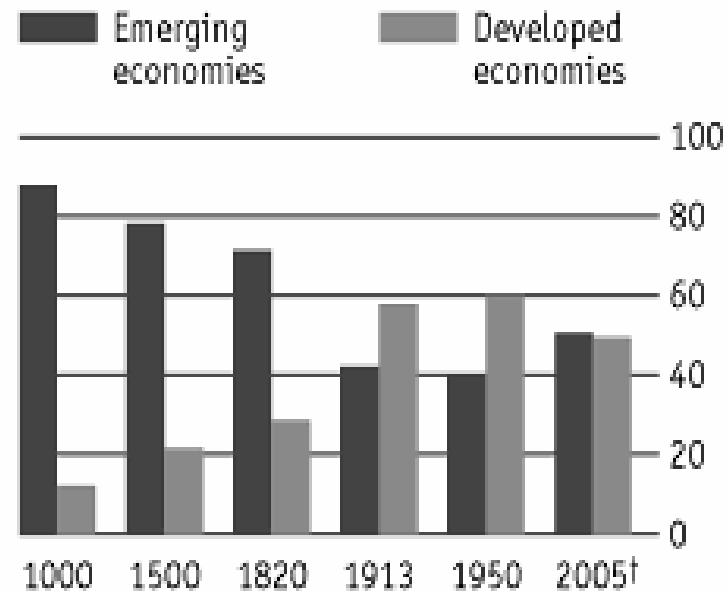
Sources: IMF; MSCI; *The Economist* estimates

*2004

Making a comeback

2

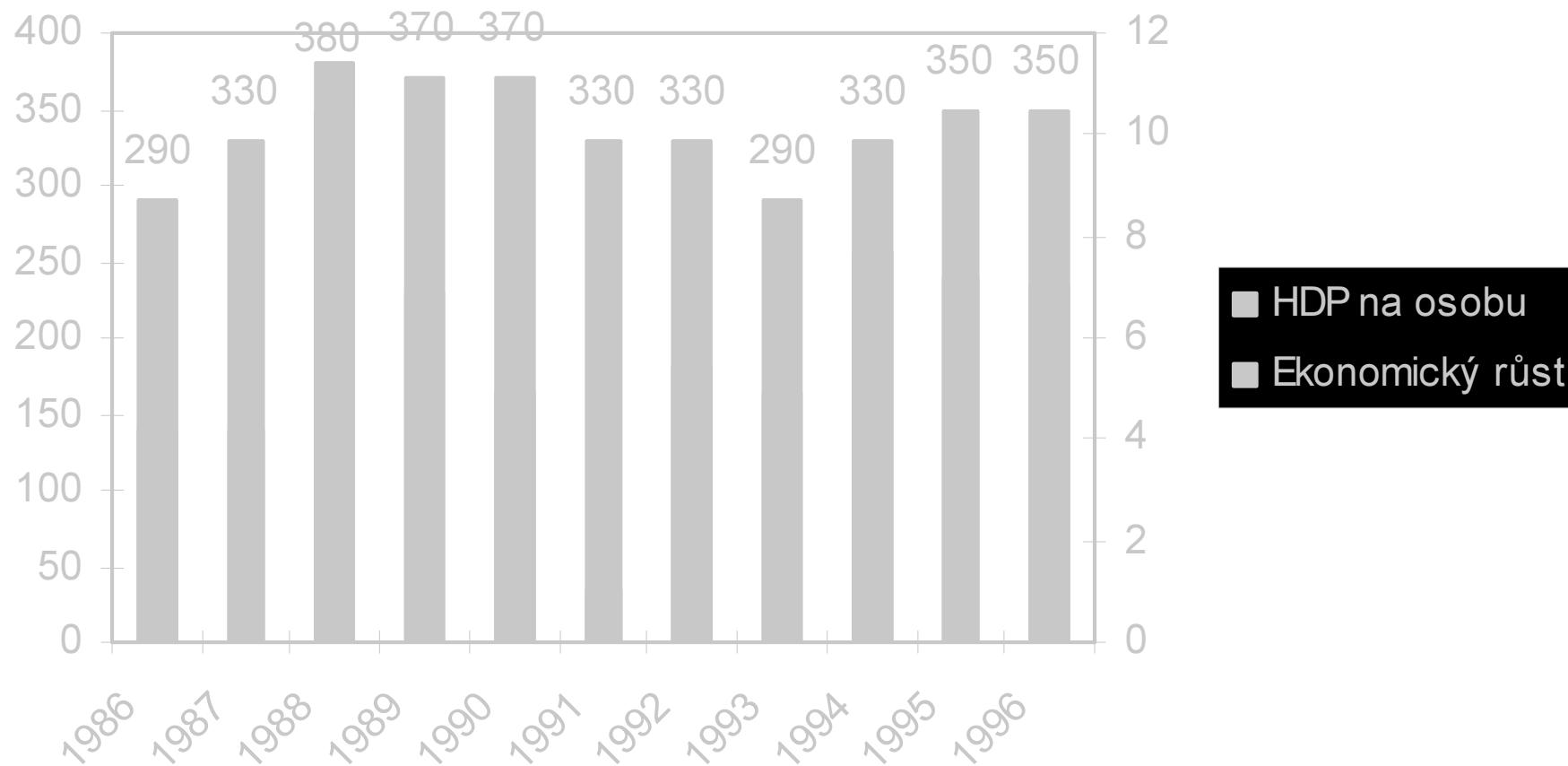
Share of global GDP*, %

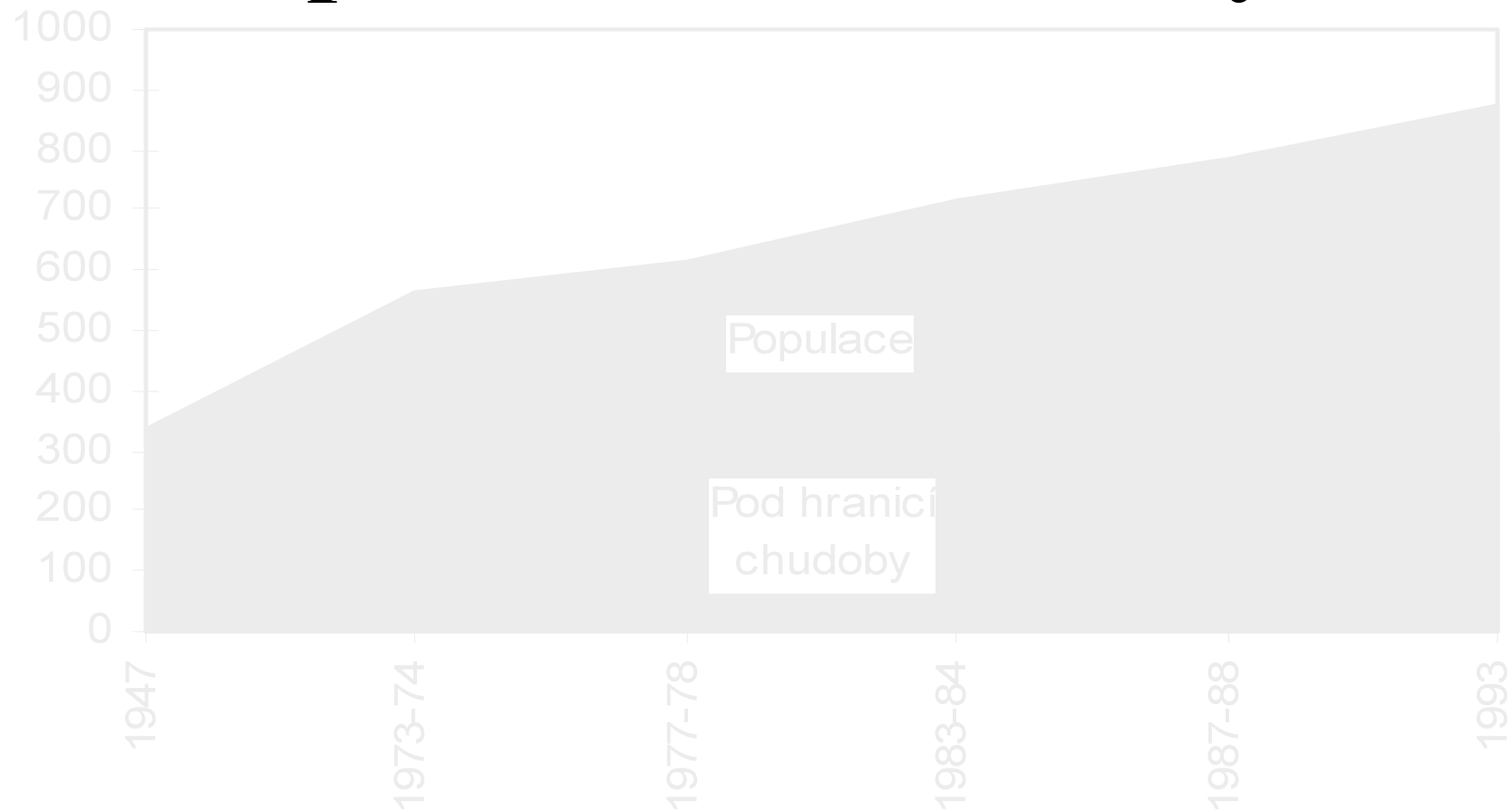
*At purchasing-power parity †*The Economist* estimates

Source: OECD, Angus Maddison

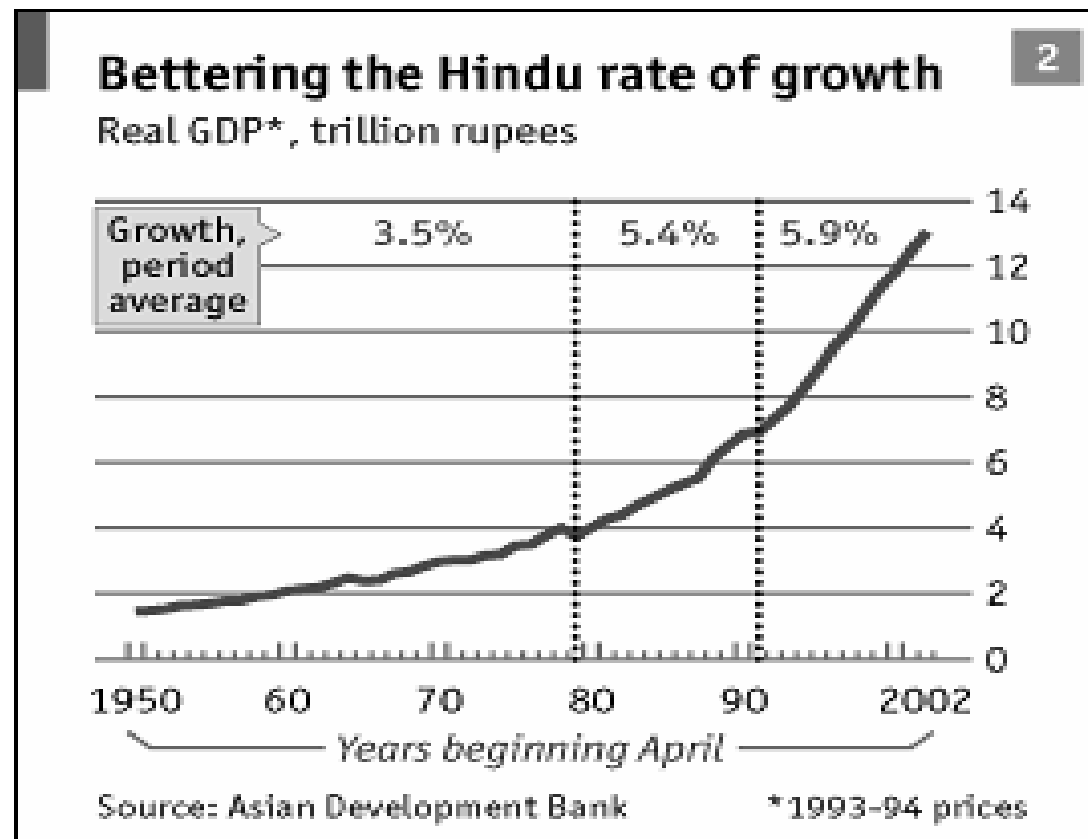
Růst HDP a změny v HDP na osobu v Indii mezi lety 1986 - 1996

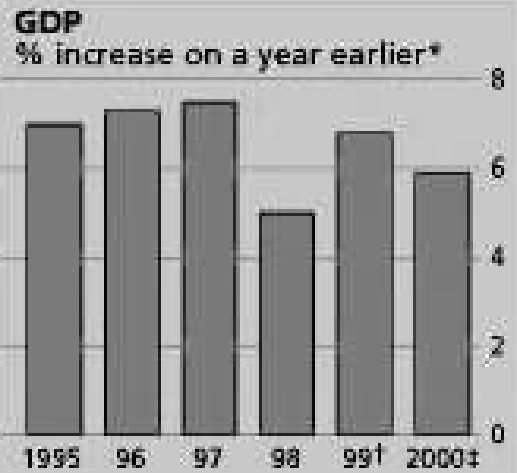
Růst populace v Indii a její podíl pod hranicí chudoby

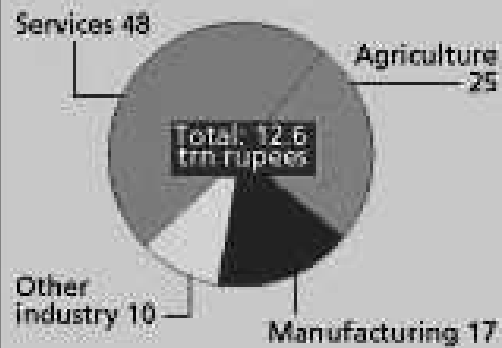
Průměrná tempa ekonomického růstu v Indii mezi lety 1950 - 2002

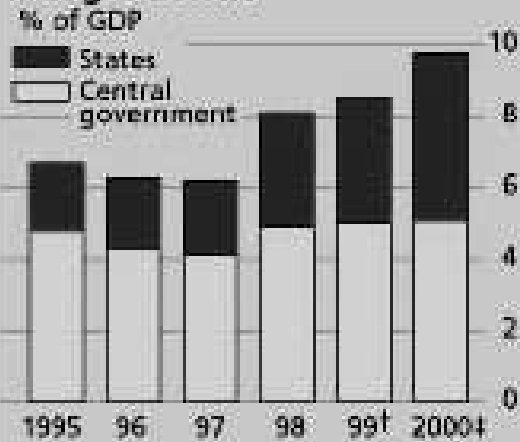
Substandard subcontinent India's

GDP breakdown‡
% of total, year ending March 31st 2000

Budget deficit

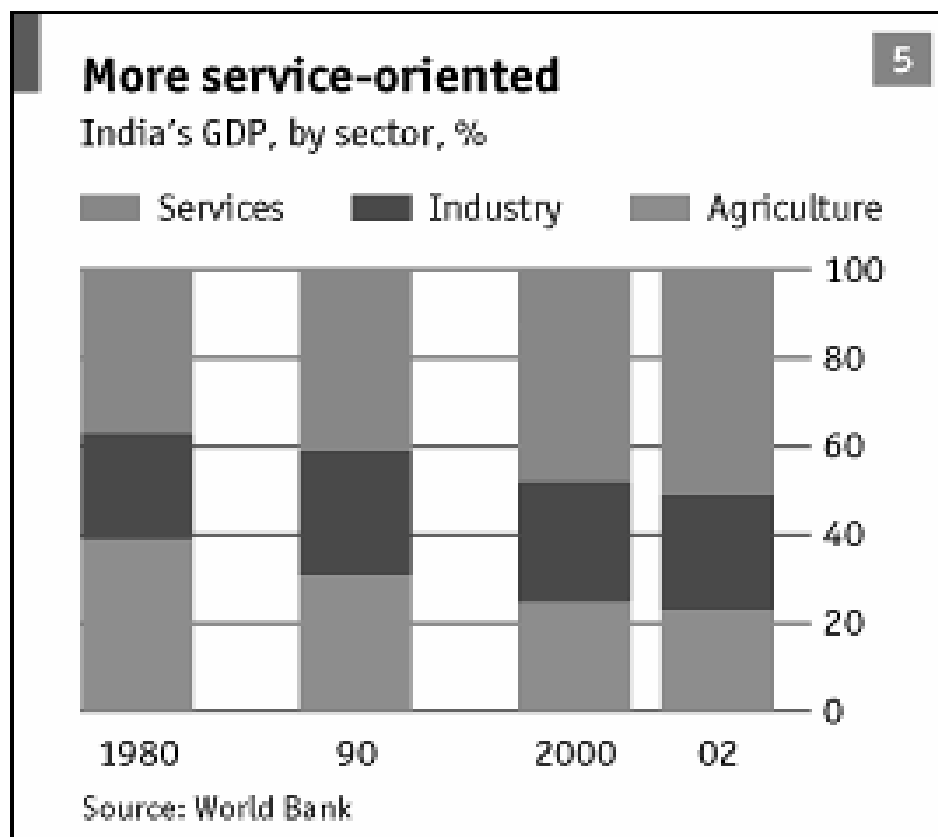

Consumer prices
% increase on a year earlier

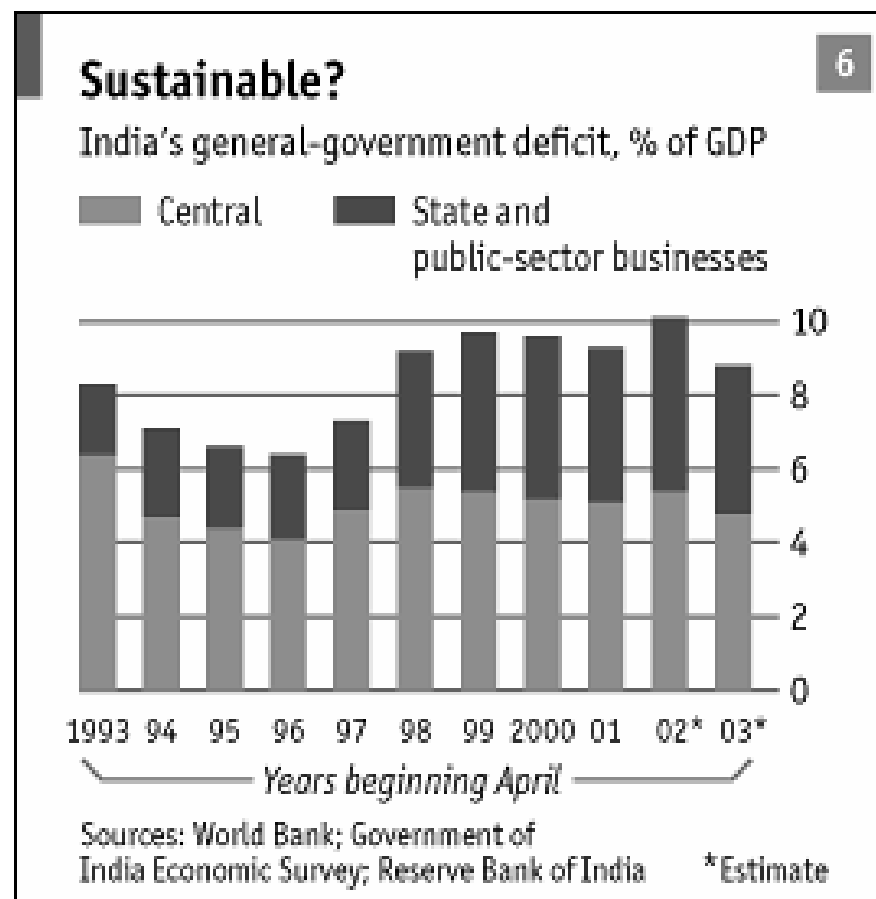

*Years ending March 31st †Estimate ‡Forecast
Sources: EIU; Indian Ministry of Finance

struktura Indické ekonomiky

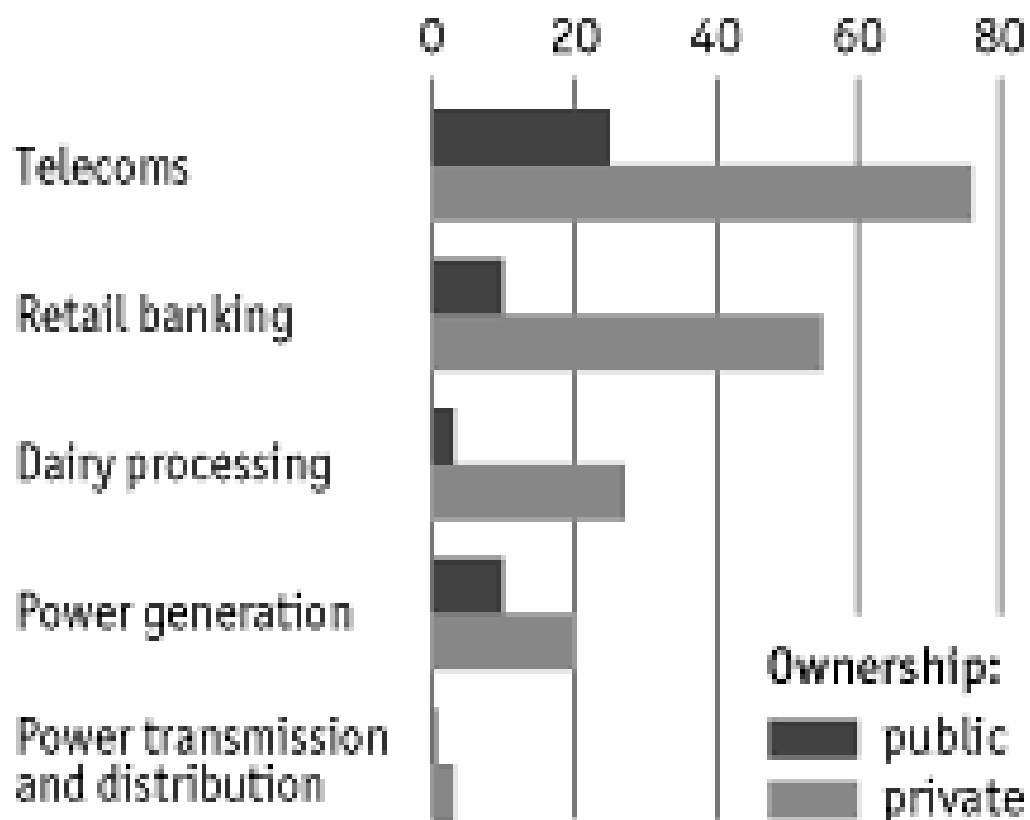
vývoj indického veřejného dluhu

Privatise them

India's labour productivity, 1998

United States=100

Source: McKinsey

**Indická
produktivita
a práce ve
vybraných
odvětvích
USA = 100**

Rozdíl mezi ek růstem a rozvojem

- rozdělování důchodu a chudoba
- očekávaná délka života
- vyrobená ocel a železo na obyvatele
- vyrobená energie na obyvatele
- počet základních a středních škol
- počet nemocnic na 1 000 obyvatel
- počet aut na 1 000 obyvatel
- kvalita životního prostředí
- nebo účast obyvatel na vládnutí

OBSAH PŘEDNÁŠKY:

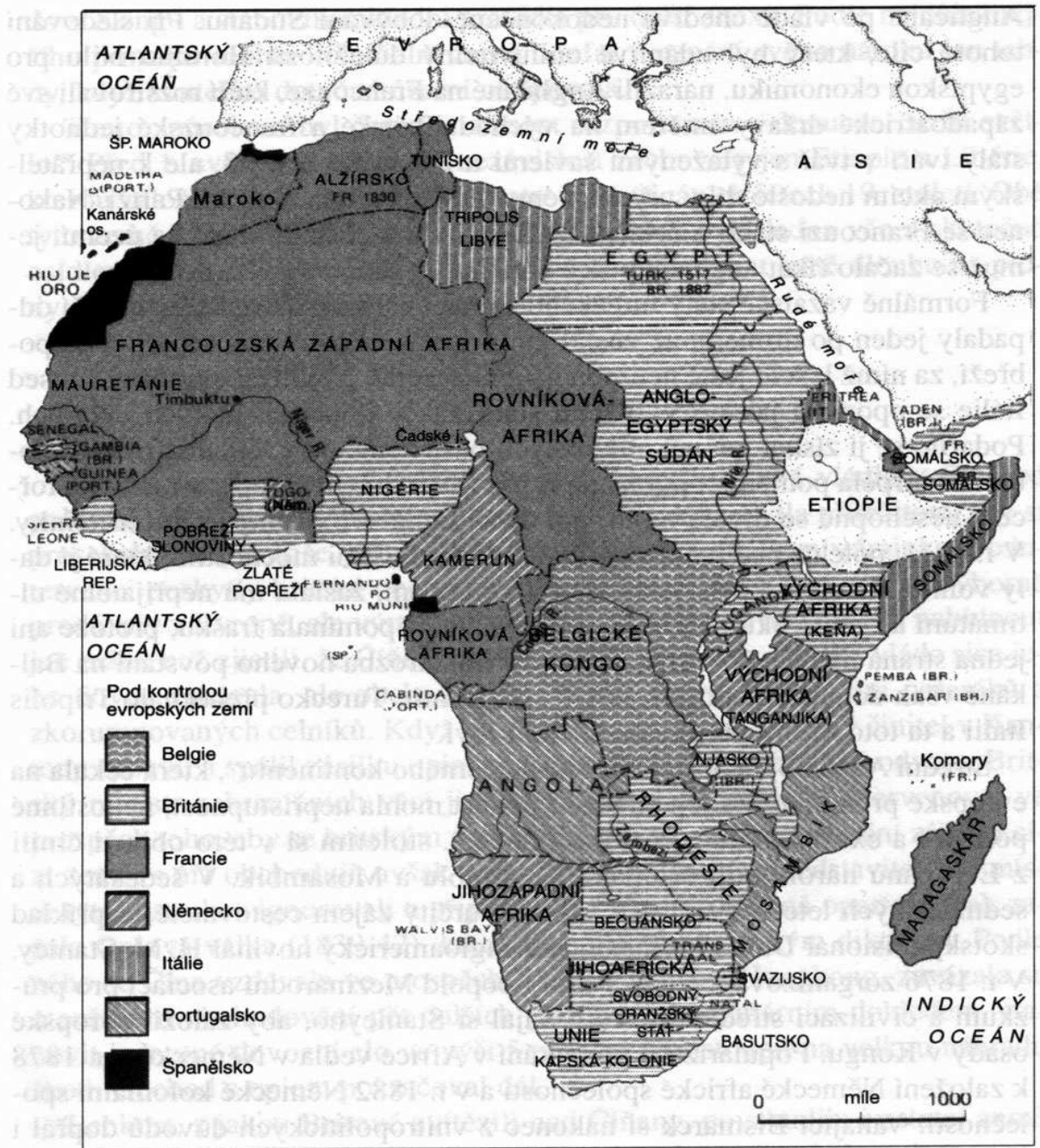
1. RZ obecně
2. politický vývoj
    Společný postup RZ
3. ekonomický vývoj
4. milníky
5. cesty k překonání zaostalosti

2. Politický vývoj RZ

- do konce 19. st. rozdělení zemí mezi koloniální velmoci ^(H)
  - některé země formálně nezávislé (Čína, Persie) + závislé země nebo polokolonie (Austrálie, Nový Zéland)
  - důvody ...
- styky s koloniemi
  - obchod podobně jako uvnitř GB impéria
  - vystěhovalci
  - kapitál

Přehled hlavních kolonií, dle mateřských zemí

Země	Kolonie	Rozloha
VB	Severní Amerika, obě Indie, Afrika, strategické državy po celém světě	120 x
Francie	Afrika, Indočína	20 x
Nizozemí	Indonésie, ostrovy v Oceánii	50 x
Belgie	Belgické Kongo	80 x
Rusko	střední Asie	
Německo	východní a jižní Afrika, Tichomoří	6 x
Portugalsko	Jižní Afrika, Macao, Indonésie	23 x
Japonsko	Dálný Východ	
USA	Kuba, Portoriko, Havaj, Filipíny, Panamský průplav, Mikronésie	

Obrázek 11-5. Rozdělení Afriky v r. 1914.

samostatnost

- několik zemí po WW1
- ale **většina po WW2**
  - dopady diskutabilní
    - 24 nejhorších zemí dle HDI v Africe – ½ v posledních 10-ti letech válčila a nebo měla převrat
- dnes - Karibská oblast
  - není snaha o samostatnost

studená válka

- RZ x Západu
- ale nemnoho centrální plánování
- jen strategické se připojit musely
- maximální využívání bipolarity

Společný postup RZ

- **konference v Bandungu**
  - 29 zemí v roce 1955
  - rezoluce x válce, sionismu, kolonializmu
  - + právo na sebeurčení
  - + požadavky na pomoc od vyspělých zemí
- **OSN**
  - 1960 - deklarace o poskytnutí nezávislosti
  - 1960 - deklarace za úplnou likvidaci kolonializmu
  - 1974 - Nový mezinárodní ekonomický řád
    - řada požadavků (např. 1% HDP na podporu RZ)

Hnutí nezúčastněných

- v Bělehradě 1961
- 21 zakládajících států
- cíle:
  - větší angažovanost nezúčastněných
  - zákaz jaderných zkoušek
  - úplná dekolonizace
  - iniciativa ke vzniku UNCTAD (Konference OSN o obchodu a rozvoji) - stabilita cen surovin
    - I. heslo bylo „trade not aid“
- v 70. letech X Západu (Kuba mluvčí)
- v 80. letech masovost
  - vliv v OSN
- konec studené války ↓ významu

Skupina 77

- 77 chudých RZ v Ženevě (1964)
- cíle:
  - X „nespravedlnosti“ světového ekonomického systému
= zejména X ↓ cen surovin
  - koordinace postupu RZ
- rozkol v 70. letech - OPEC
- v 90s > než 120 členů, ale význam minimální

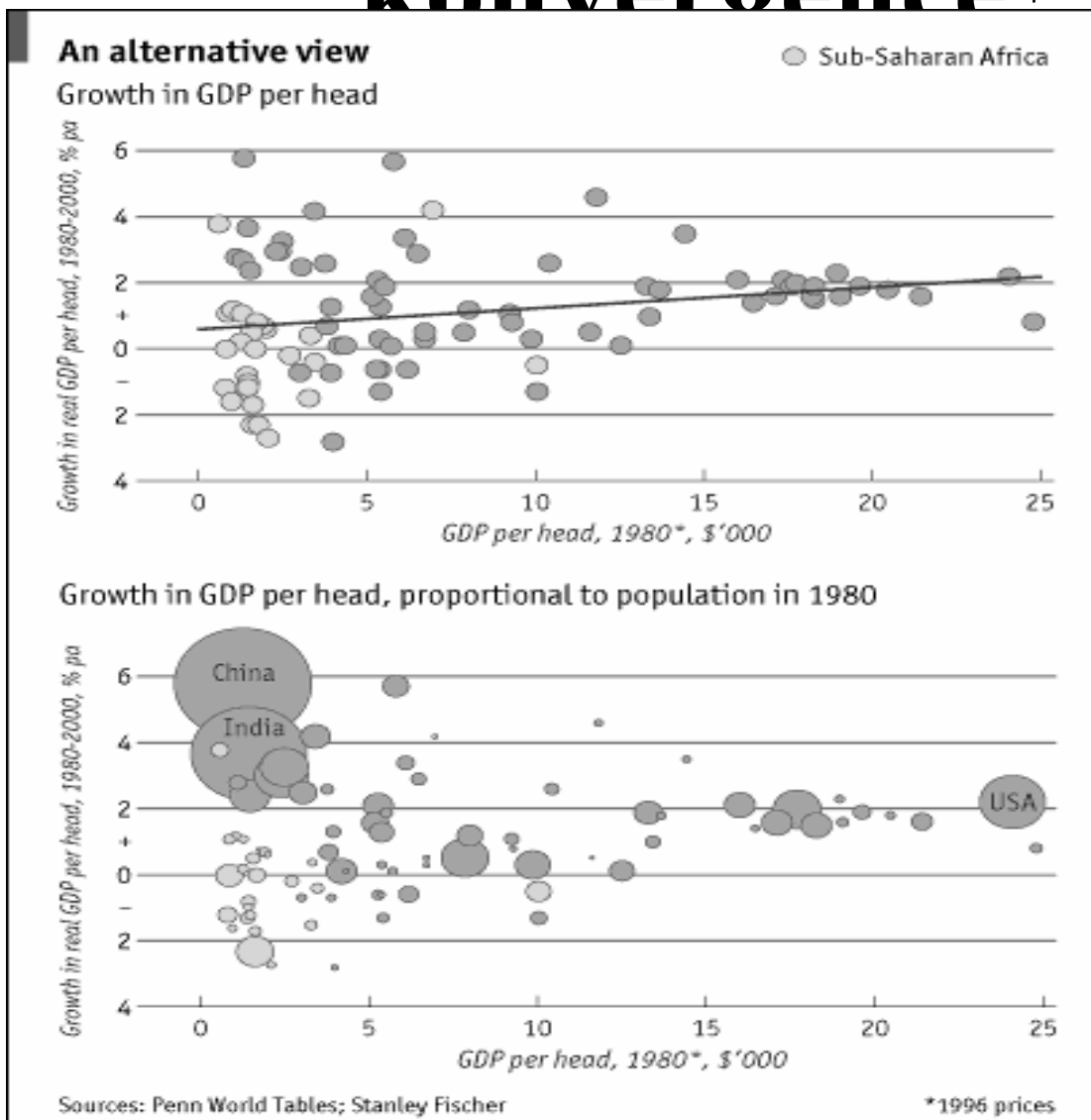
OBSAH PŘEDNÁŠKY:

1. RZ obecně
2. politický vývoj
3. ekonomický vývoj
4. milníky
5. cesty k překonání zaostalosti

3. Hospodářský vývoj

- zaostalost ekonomická i kulturní $\Rightarrow$ nutný ek $\uparrow$
- + $\uparrow$ musel být $>$ než $\uparrow$ obyvatel $\Rightarrow$ X populační explozi
- ! rozdíl v ekonomické síle a úrovni
- rozdílná počáteční úroveň + rozdílný vývoj $\Rightarrow$ velké rozdíly mezi zeměmi
  - Asijští tygři X subsaharská Afrika resp. regiony

konvergenz?

Srovnání ekonomického růstu mezi lety 1966 - 93

Region	1966 - 73	1974 - 80	1981 - 90	1991 - 93
Svět celkem	4,9	3,5	3,3	1,1
Země s vysokým důchodem	4,7	3,2	3,2	1,2
Země OECD	4,6	3,2	3,2	1,1
Nečlenské země OECD	8,6	7,8	5,3	5,5
RZ	6,4	4,8	3,5	0,9
Východní Asie	8	7	7,9	8,3
Čína	8,9	6,3	9,9	11,2
Jižní Asie	3,6	3,9	5,6	3,5
Subsaharská Afrika	5	3	1,9	1,7
Latinská a Karibská Amerika	6,8	4,8	2	3,2
Evropa a centrální Asie (ECA)	7	4,5	2,3	-9,8
Střední východ a severní Afrika	7	4,6	0,4	3
Agregované hodnoty				
RZ bez ECA	6,4	4,8	3,6	4,6
Producenti primárních komodit	4,2	3,9	4,6	3,7
afričtí	4,7	2,7	1,9	2,8

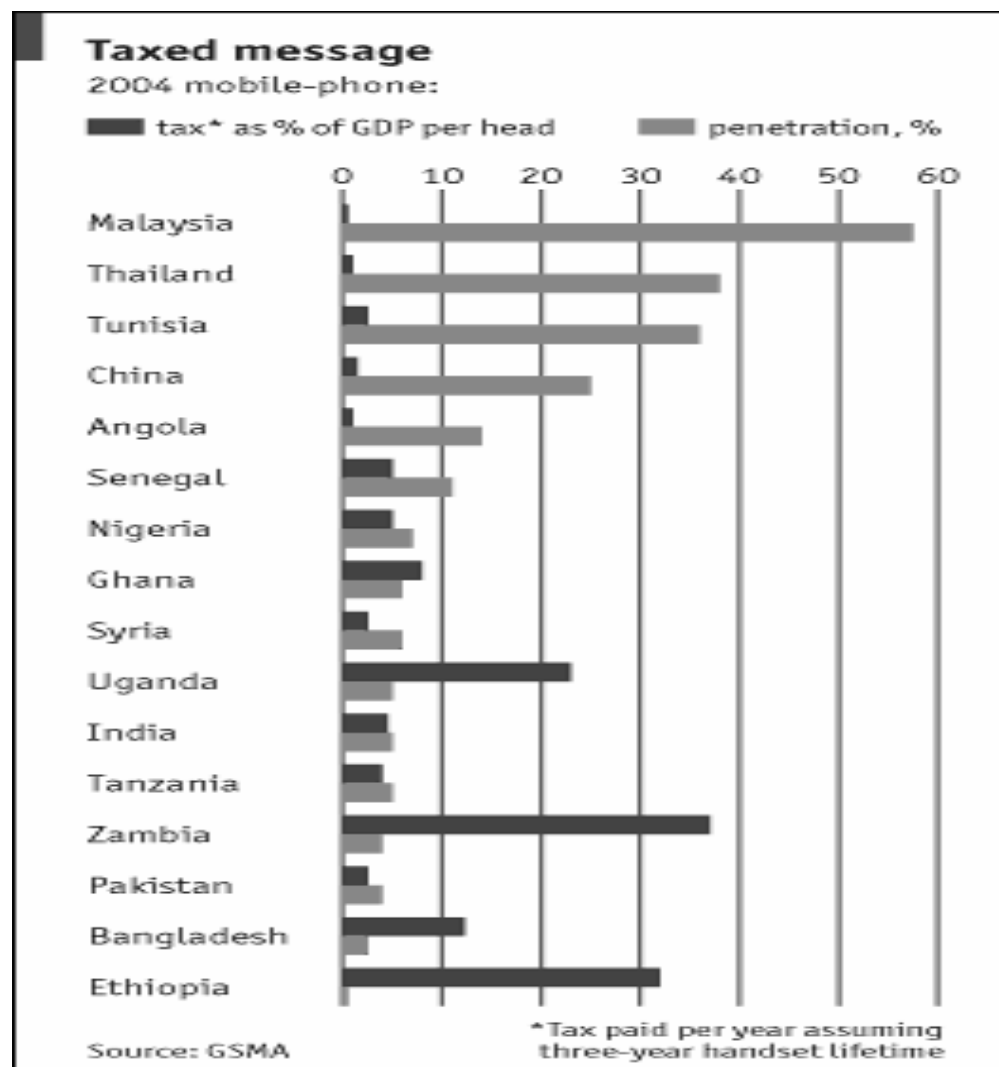
Asijsťi tygři (draci)

- Jižní Korea, Tchaj-wan, Hongkong a Singapur
- tygři součást Nově industrializovaných zemí (NIZ)
- do 60. let běžné RZ
- poté velice rychlý růst
  - Jižní Korea silně zasažena měnovou krizí 1997
- dnes HDP/ os přes 20 000 \$ = větší než ČR

- **důvody:**
  - ↑↑ **EX**
  - levná a výkonná **pracovní síla**
  - **zahraniční K**
  - **rozvoj průmyslu** - textilní, oděvní, hutnický a kovozpracující ⇒ elektronika, chemie a auta
- **ALE různé strategie:**
  - Singapur a Hongkong - liberální
  - X Jižní Korea a Tchaj-wan - státní intervence
- **2. vlna:** Malajsie, Thajsko, Indonésie
- **3. vlna:** Laos, Vietnam
- **Čína**
- X subsaharská Afrika - zaostávání
- ⇒⇒ konvergence je možná ALE nutná kvalitní HP

zdanění mobilních telefonů

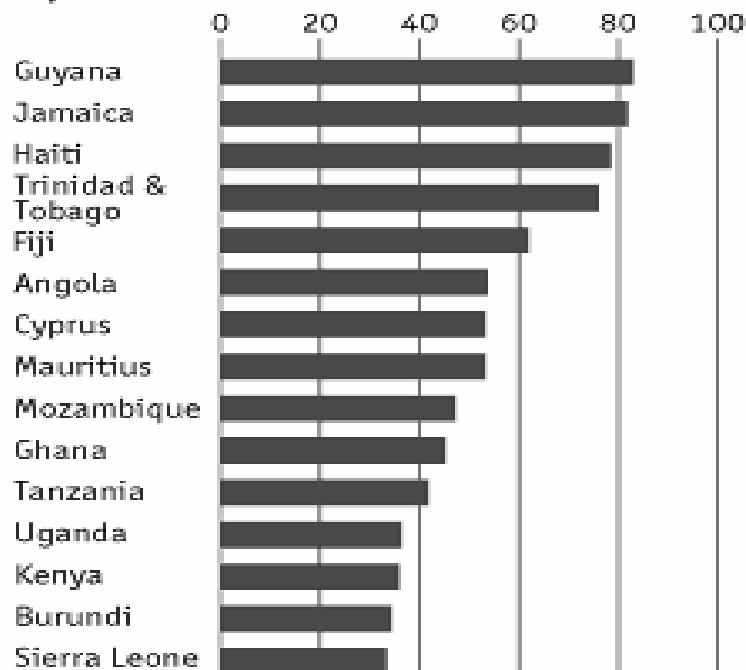

migrace kvalifikované LF

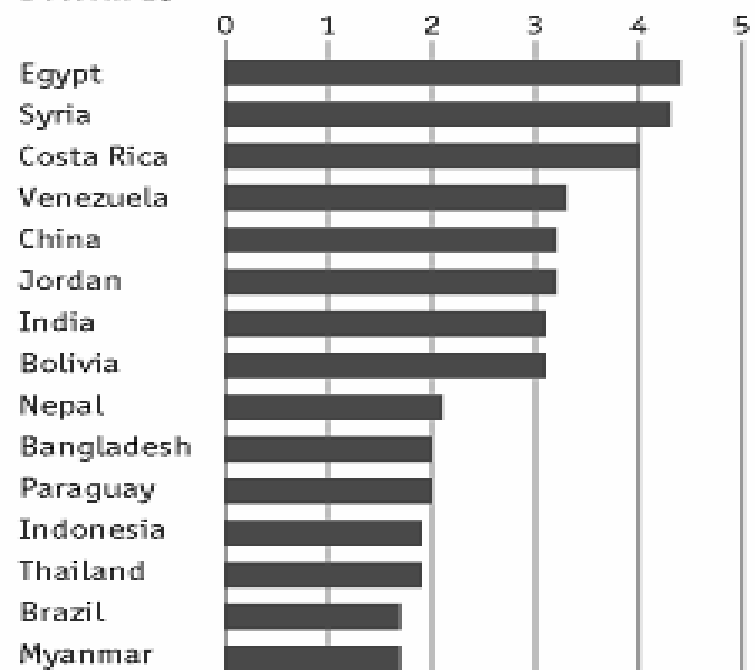
Graduate emigration

% of graduates living in OECD countries

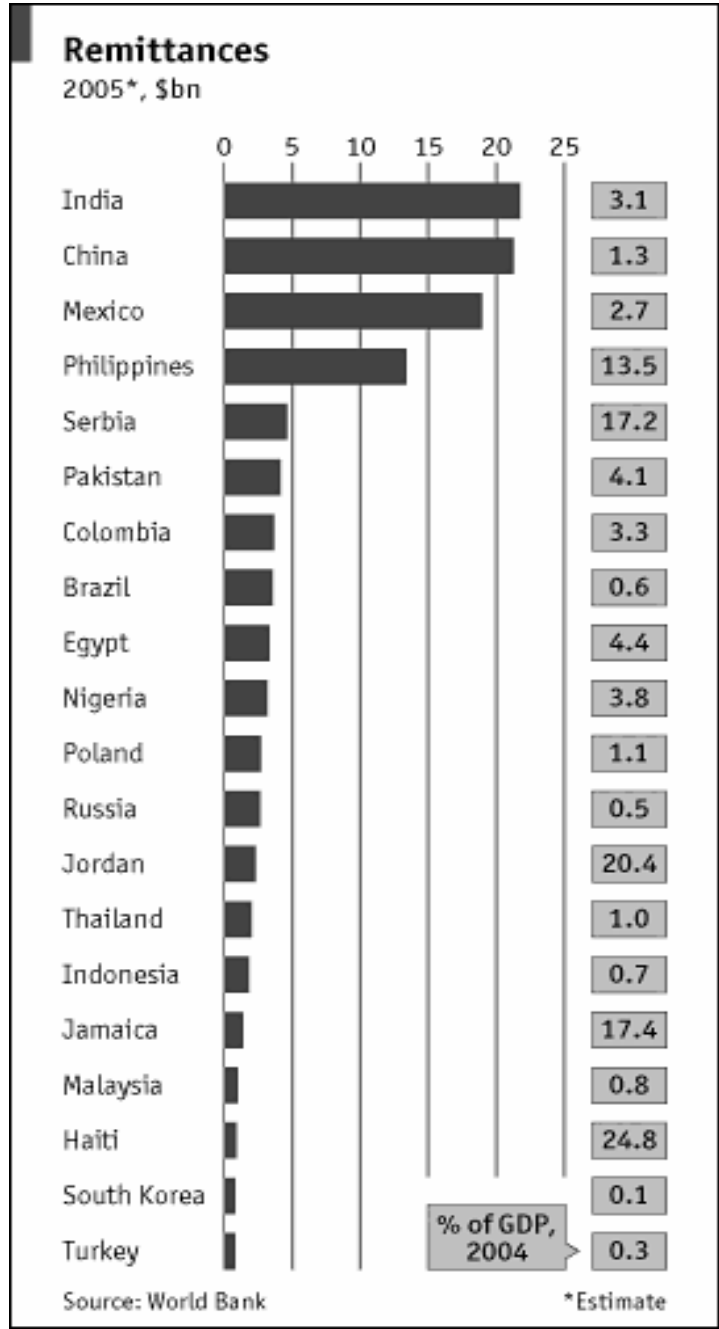
Top 15

Bottom 15

Source: OECD

převody

OBSAH PŘEDNÁŠKY:

1. RZ obecně
2. politický vývoj
3. ekonomický vývoj
4. milníky
5. cesty k překonání zaostalosti

4. Milníky

tři témata:

A. Zelená revoluce

B. dluh

C. zahraniční pomoc

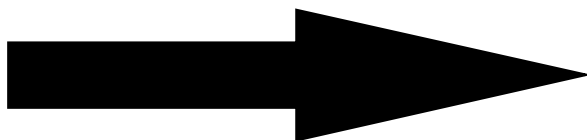
A. Zelená revoluce

- růst obyvatel + nedostatek potravin $\Rightarrow$ **hlad a podvýživa**
 $\Rightarrow$ snaha po $\uparrow$ **efektivitě zemědělství**
- konec 60. a poč. 70. let změny = Zelená revoluce
- **nástroje:**
  - **biologické**
    - **semena** - „miracle seeds“
    - **vyšší intenzita využití půdy**
    - **zavlažování + organická hnojiva**
  - **i mechanické** - traktory, mechanizace
- **významná role vlád** - hnojiva, zavlažování i semena

- **výsledky -**
  - zabránění hladomorům
  - počáteční ↑ produkce
  - ALE problémy s chemií - růst potřeby chemikálií + rostoucí kyselost půdy, ...
- **Afrika** v prvním kole nezasažena
  - program v 1/2 80s
  - podobné problémy jako Asie
- **konec 80s nová Zelená revoluce -**
  - ekologická = méně chemie a více tradiční
  - důraz na šlechtění

B. Dluh

- zadlužení **významný problém** od vzniku
- v 70. letech **růst zadlužení**
  - růst ceny ropy ^(H)
- počátek 80. let
  - inflační tlaky $\Rightarrow$ změna US monetární politiky
    - $\Rightarrow$ $\uparrow$ úrokových sazeb (LIBOR)
    - $\Rightarrow$ posilování \$
  - ek. $\downarrow$ na Západě + další problémy

velký nárůst zadlužení

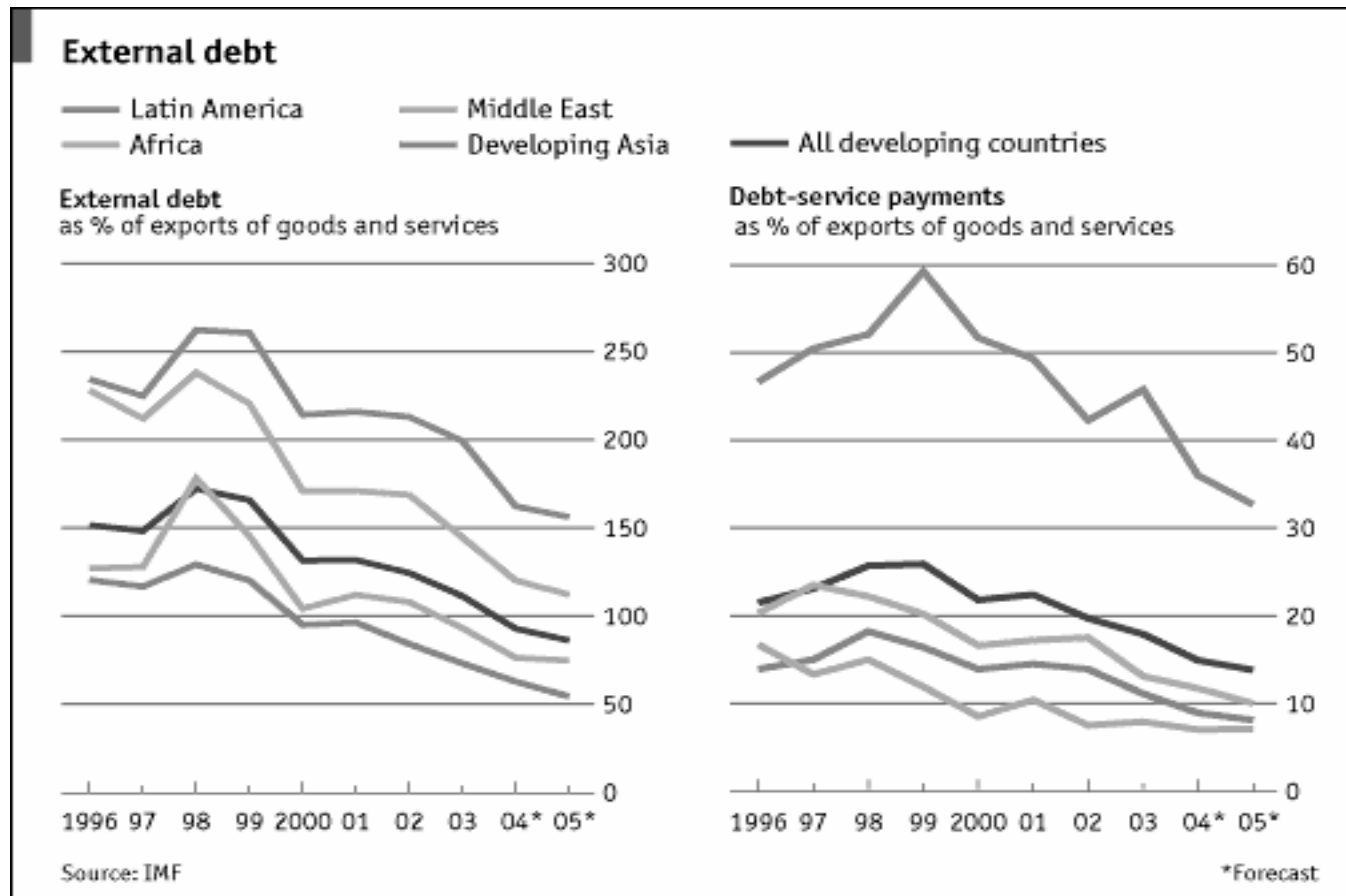

Rovnováhy běžných účtů v mld. \$

	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982
Producenti ropy	6,7	68,3	35,4	40,3	29,4	-1,3	56,8	102,4	45,8	-17,8
Ostatní RZ	-11,3	-37	-46,3	-32,6	-29,6	-33,2	-49,7	-74,4	-95	-73,2
Průmyslové země	20,3	-10,8	19,8	0,5	-2,4	14,6	-25,6	-61,8	-18,9	-22,2

- Mexiko + dalších 60 zemí velké problémy se splácením dluhu
- ⇒ **IMF + IBRD + Pařížský klub:**
  - rozložením splátek
  - snížení úroků
  - poskytnutí dalších úvěrů
  - ALE tvrdé podmínky
- i po překonání krize růst dluhů ^(H)

Dluh RZ mezi lety 1996 - 2005

v současnosti

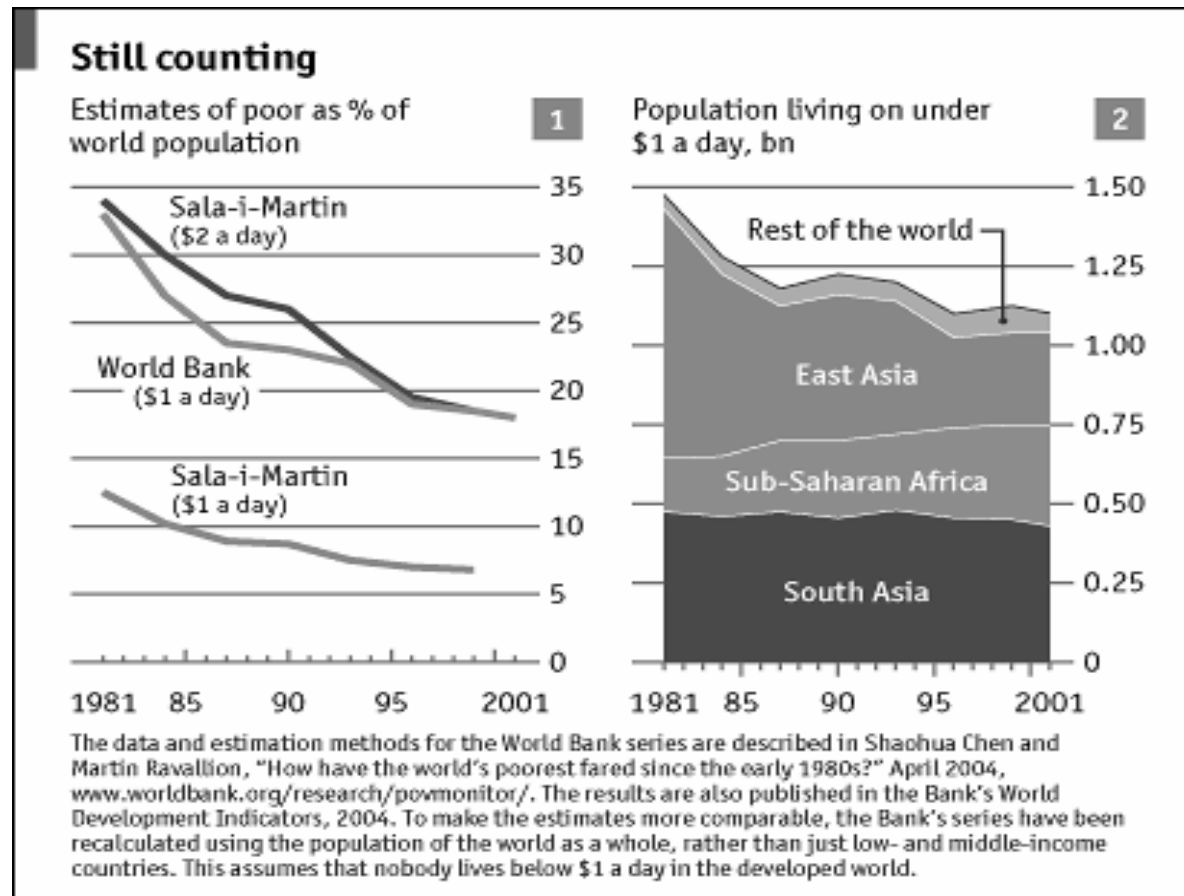
- velké rozdíly mezi zeměmi
- IMF a IBRD půjčí RZ pokud smysluplný program
  - v této souvislosti diskutován tzv. Washingtonský konsensus = makro stabilita, liberalizace obchodu a privatizace
    - měla být shoda WB, MMF, Min. financí USA ale nikdy nebyla oficiální doktrína
    - + byla to doporučení pro země Jižní Ameriky
- podmínky často nedodržovány ⇔ velké problémy + sliby ⇔ půjčka ⇔ ... ⇔ pro některé země tvrdé podmínky
  - + někde např Keňa opozice X půjče od IMF b/c korupce vlády

- odpouštění dluhů nejchudším zemím – HIPC (heavily indebted poor country)
  - iniciativa od 1996
  - zařazeno 38 zemí – hlavně Afrika
- jednotlivé státy již většinou bilaterální dluhy odpustily
- problém mezinárodní organizace MMF + WB
  - nebudou peníze na projekty
  - + podmínky smysluplná HP + z ušetřených peněz s NGO program x chudobě
- **některé země růst zadlužení (ARG)**

C. Chudoba

- trvalý problém
- Millenium cíle ...

chudoba ve světě

D. Zahraniční pomoc

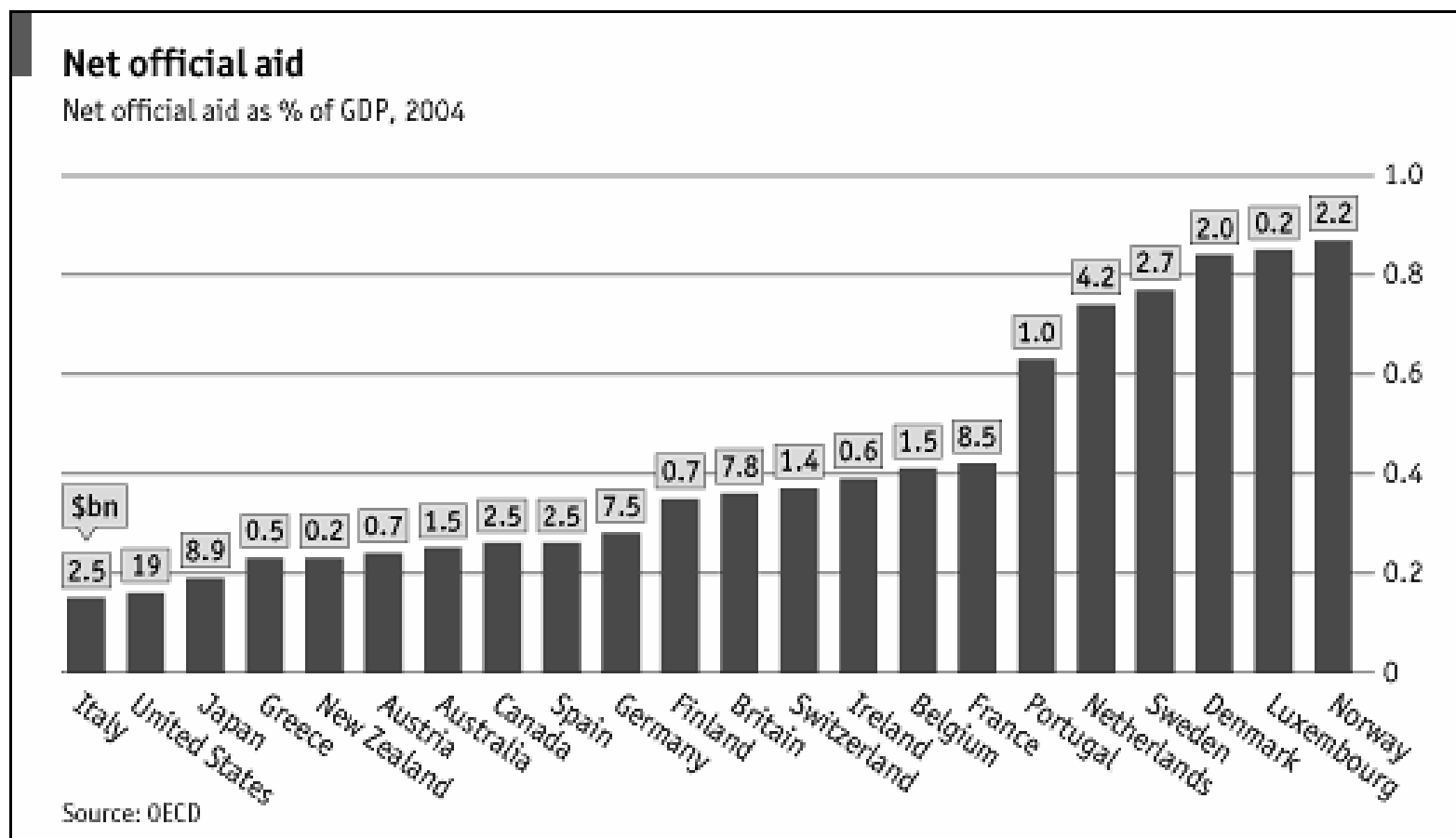
- **trvalá pomoc, ale**
  - dostatečná?
  - efektivita využití (armáda + diktátoři + ...)
  - často „upoutána“ = západní země dodá pomoc, ale příjemce musí nakoupit zboží nebo služby u dárce ⇒ neefektivita ...
- **důvody pro pomoc:**
  - podpora stability
  - vazby na bývalé kolonie
  - studená válka
  - RZ chápou jako odškodnění

- forma:
  - půjčky
  - nenávratné dary
  - vědeckotechnická podpora
  - úvěry při problémech s PB
  - potravinová pomoc
  - soukromé INV
- vývoj
  - trvalý nárůst absolutní velikosti

- pomoc dnes ^(H):
  - v 90s ↓ pomoci
    - zejména problematické nakládání s pomocí
  - v současnosti opět vzestup
    - některé země i desítky % HDP
- na zasedání IMF a WB v Praze 2000 – ČR započne tzv graduaci = financovat rozvojové programy (do 3 - 5 let)
- nejlepší forma pomoci = otevření trhů
  - chráněno zejména zemědělství + pracovně náročné komodity (textil)
  - OSN ztráty z obchodu pro RZ 700 mld \$ ročně – mnohem > než celá pomoc

Čistá oficiální pomoc v mld \$ a procentu HDP

OBSAH PŘEDNÁŠKY:

1. RZ obecně
2. politický vývoj
3. ekonomický vývoj
4. milníky
5. cesty k překonání zaostalosti

5. Cesty k překonání zaostalosti přes zahraniční obchod

- **dvě hlavní strategie:**

A. nahrazování dovozů

B. exportní

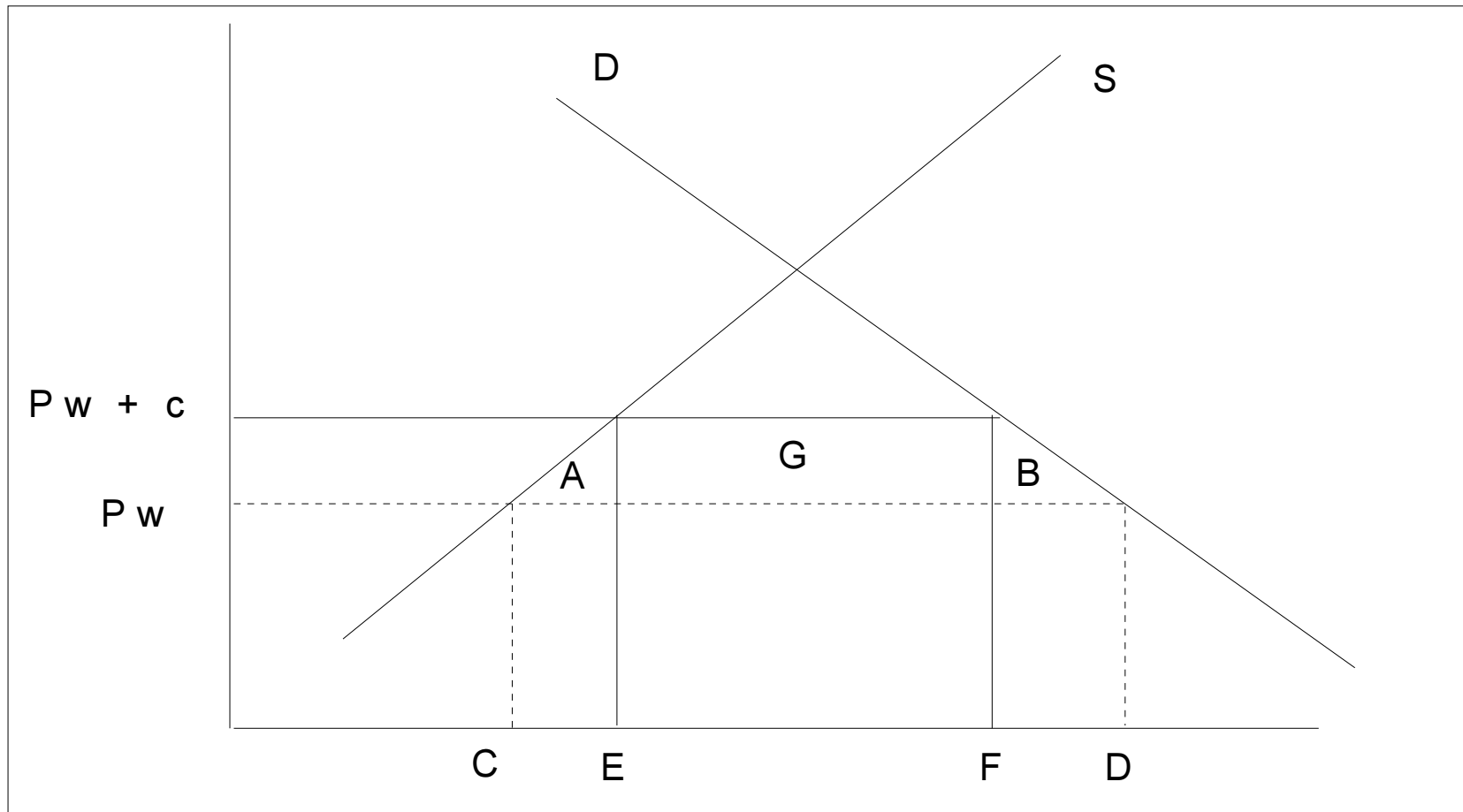
příklon k B, ale někdy kombinace

A. Nahrazování dovozů

**Industrializace přes nahrazování dovozu =
Import Substitution Industrialization**

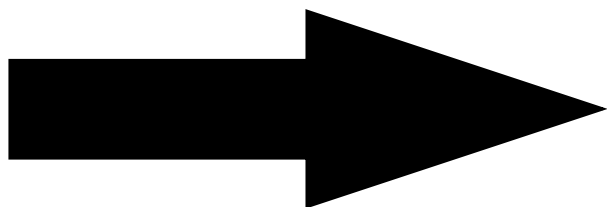
- **ochrana domácího trhu → industrializace**
- **strategie nedospělého průmyslu (List)**
- **teoreticky:**

Dopad zavedení cla na domácí ekonomiku

další problémy:

- **korupce**
- **monopolizace**
- **byrokracie (byrokracie-průmysl-armáda)**
- **obtížné odstraňování**

vysoké náklady

+ světová liberalizace ochodu → obtížné zavádění

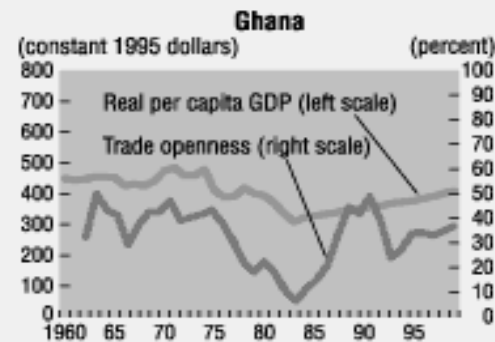
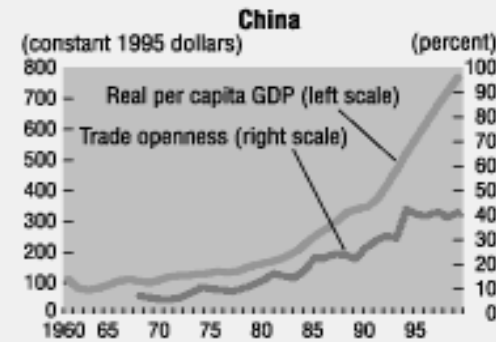
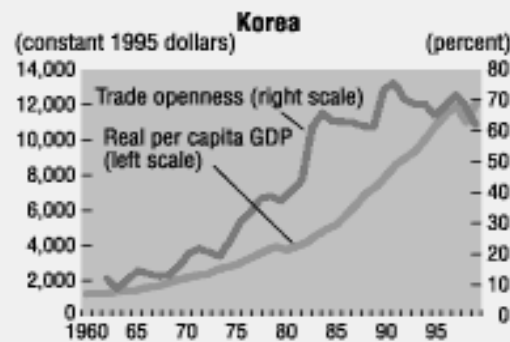
B. Exportní

**Exportně determinovaná strategie růstu =
export-led growth**

- **růst exportu vede k růstu HDP**

vztah exportu a růstu

Dramatic increases in per capita income have accompanied the expansion of trade

Source: IMF, World Economic Outlook database.

Notes: Trade openness is defined as the sum of exports and imports divided by GDP. Data for Korea, China, and Ghana are for 1960–99 and for Mexico for 1970–2000.

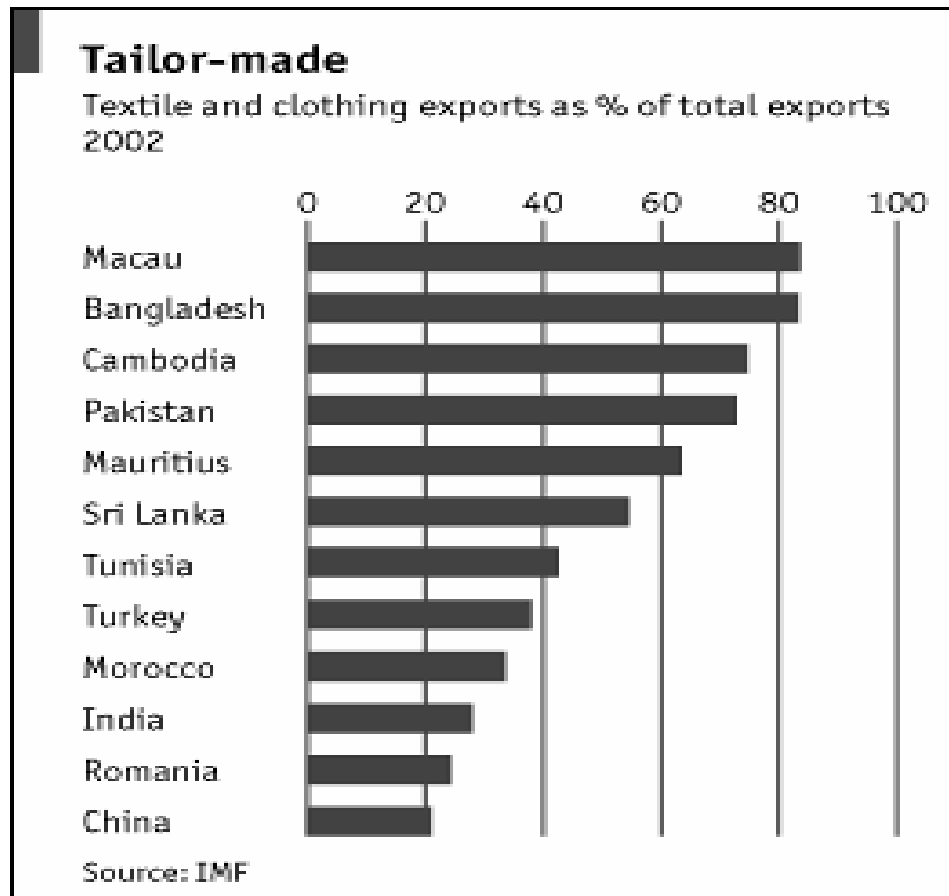
problémy:

- **komoditní koncentrace** ^(H)
- **koncentrace na určité trhy**
- **zeměpisná koncentrace**
- **dlouhodobě klesající směnné relace**
- **hlavní problém - struktura EX = koncentrace**
na EX surovin
  - $\Rightarrow$ plány na stabilizaci cen surovin

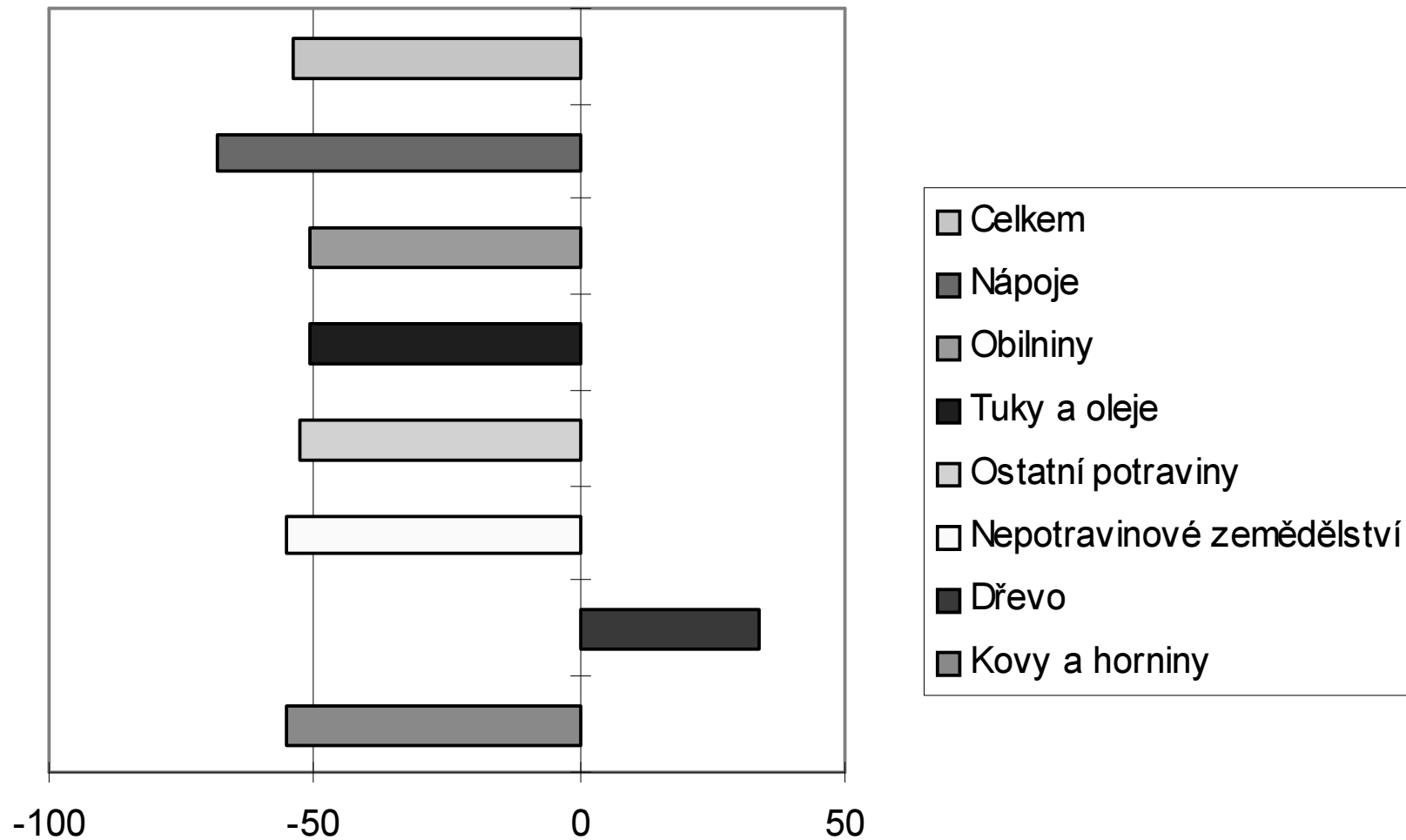
Podíl hlavních komodit na exportu a HDP některých zemí (v %)

Země	Komodita	Podíl na exportu	Podíl na HDP
Irán	ropa	98	34,6
Venezuela	ropa	82,6	21,7
Zambie	měď	83,8	21,7
Kolumbie	káva	53,2	6,4

závislost na exportu textilu

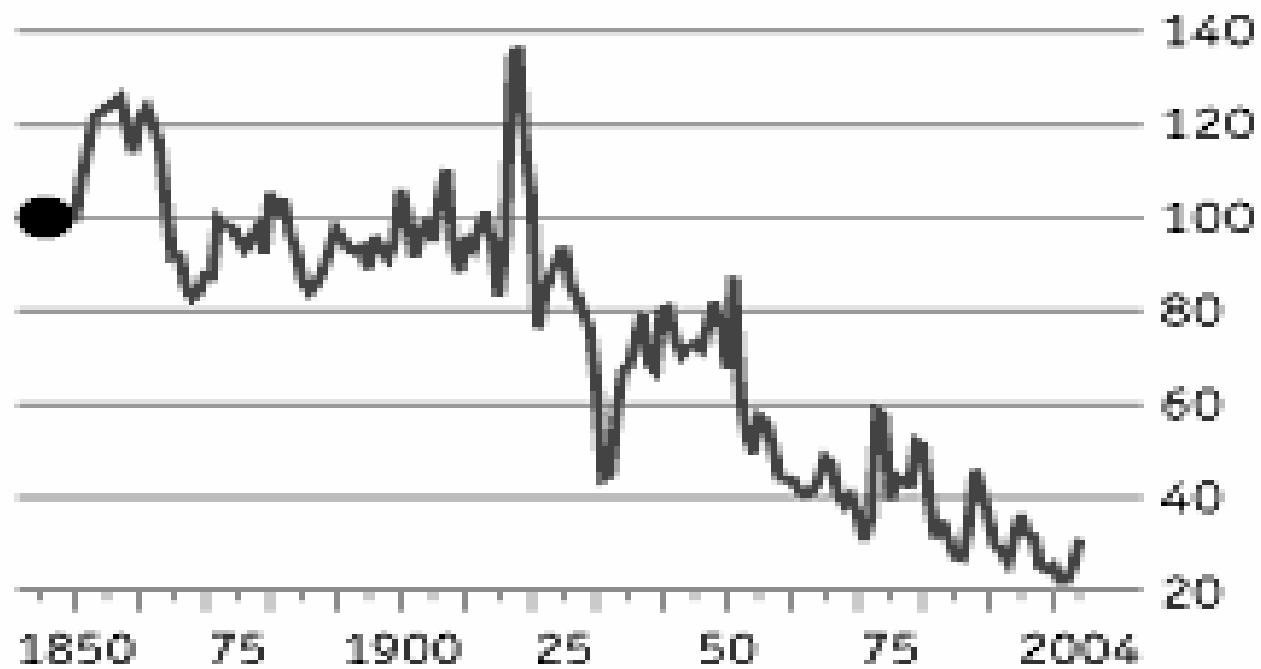

Změny cen hlavních komoditních skupin mezi lety 1980 - 93 v (%)

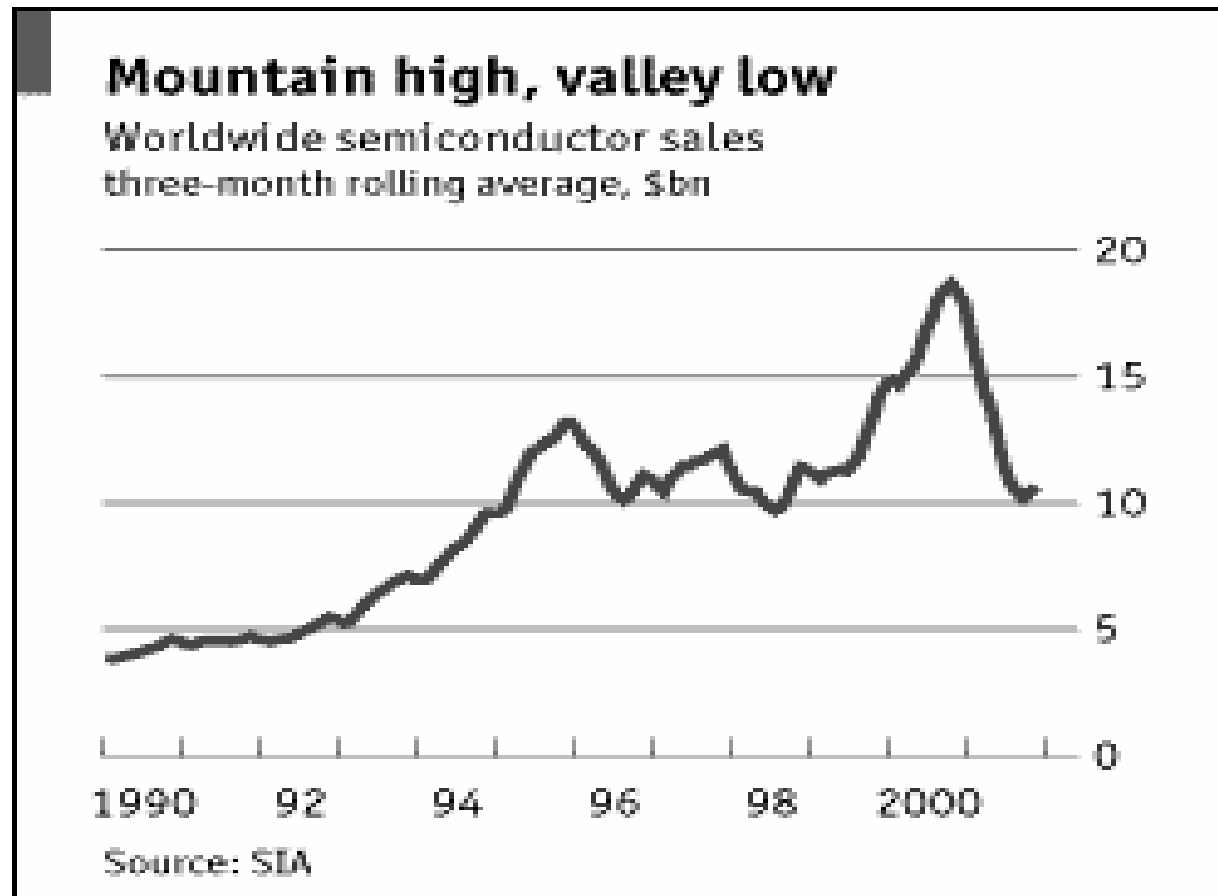
A century of decline

The Economist industrial commodity-price index
real* \$ terms, 1845-50 = 100

*Adjusted by US GDP deflator

ale i polovodiče

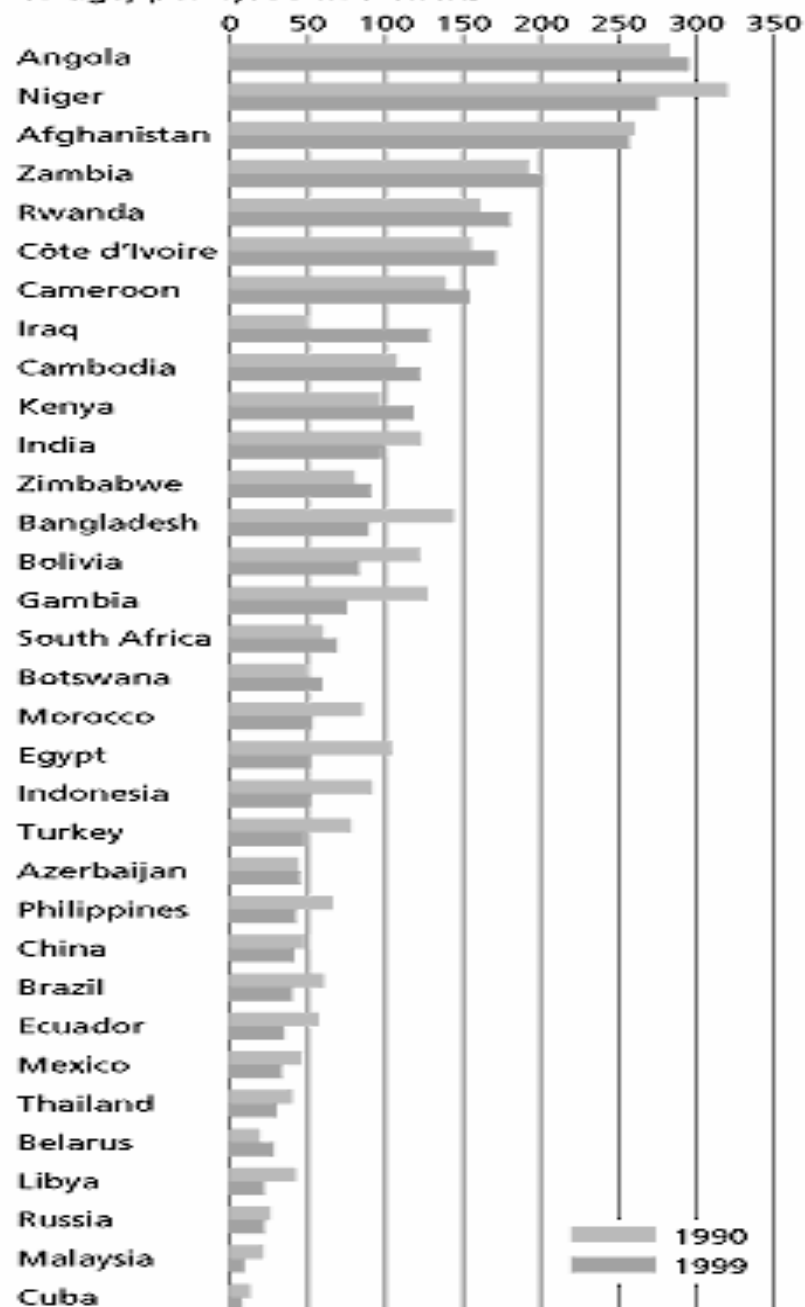

Současná situace v RZ

- hospodářské výsledky
  - subsaharská Afrika
  - X JV Asie, J Amerika (MEX, Chile, ...) + některé další země i Afrika (Mauritius, Ghana)
- problémy
  - nesmyslné války a konflikty
  - pandemie AIDS v Africe
  - institucionální problémy, korupce, zásahy do trhů ...
  - přístup na trhy vyspělých zemí
  - emigrace
- pozitiva
  - ↓ přírůstků obyvatel
  - ↑ očekávané délky života
  - ↓ negramotnosti
  - 48 nejchudších zemí bezcelní přístup EU trh pro vše mimo zbraní
  - šíření IT – přeskokování některých technologií (např. mobilní X pevné linky)

Child mortality rate

Probable number of deaths by five years of age, per 1,000 live births

Source: UNICEF

Dětská úmrtnost

ochrana domácích trhů

